

Két objektumban tűzhelymaradványt is találtunk:

OBJ-6: Az objektumot nem tudtuk teljesen kibontani, mivel túlnyúlt a szonda területén. A szonda megnyitása során régészeti jelenségre utaló foltot nem találtunk. Egy, a humuszréteggel megegyező színű, de attól jóval agyagosabb, tömörebb rétegben jelentkező paticsdaraboknál fejeztük be a gépi munkát. Ezután kézi szintsüllyesztéssel folytattuk a munkát. Az É-i oldalon sikerült megtalálni az objektum szélét. Ettől D-re, egy sekély, kör alakú tároló-, vagy ülogödrot találtunk. A szonda DNy-i sarkában került elő egy tűzhely maradványa. A tűztér felett jelentkező vastag paticstörmelék alapján elképzelhető, hogy agyagból épített kemence lehetett. A tűzhely egy sekély agyagpadkán helyezkedett el, a padka felett mindenféle alapozás nélkül jelentkezett az enyhén átégett platni. A neolitikumra keltezhető objektum pontos funkciója a feltárt részlet alapján nem állapítható meg.

OBJ-13: Az objektumot nem tudtuk teljesen kibontani, mivel É-i része a szondafala alá nyúlt. A feltárt rész alapján egy kör alakú, egyenes oldalú és aljú gödör lehetett. D-i oldalában, az aljától 40–50 cm-es magasságban, egy kör alakú tűzhely maradványa jelentkezett. Sütőfelületét és alapozását az állatjártatok teljesen elpusztították, csak kisebb részletekben lehetett megtalálni. A tűzhely boltozatából is csak kisebb mennyiségű törmelék maradt meg. A törmelék felett, az objektum többi részén is megfigyelhető betöltés volt. A neolitikumra keltezhető objektum pontos funkciója a feltárt részlet alapján nem állapítható meg.

A rézkorra két ismeretlen funkciójú gödör keltezhető.

Néződomb (Néződomb-dűlő 1.) (KÖH 62088): A 2014. augusztus 25-én végzett próbafeltárás során a korábban elvégzett geofizikai kutatás eredményeit terveztük igazolni. A szondázás során megnyitott, 159,640 m² összterületű, két szonda közül egyben jelentkezett egy nagyon sekély, kör alakú, ismeretlen funkciójú, őskori(rézkor?) gödör. Az objektum alján nagy mennyiségű, valószínűleg összetartozó kerámiatöredékek kerültek elő. A megnyitott szondával csak az objektum felét sikerült érintenünk.

Néződomb-dűlő 2. (KÖH 62134): A 2014. augusztus 25-én végzett próbafeltárás során a korábban elvégzett geofizikai kutatás eredményeit terveztük igazolni. A próbafeltárás során 3 szondát nyitottunk, 99 m² összterülettel. A szondák közül csak egyben került elő egy alja felé enyhén öblösödő, egyenes aljú őskori (bronzkor?) tárológödör.

Öntözött terület 2. (KÖH 75251): A 2014. augusztus 21-én és 25-én végzett próbafeltárás során a korábban elvégzett geofizikai kutatás eredményeit terveztük igazolni. A próbafeltárás során 2 szondát nyitottunk 48,18 m²-es összterülettel. Az első árokban egy ismeretlen funkciójú és korú, sekély, ívelt árkot és egy ismeretlen korú és funkciójú, sekély gödör részletét sikerült megfognunk. A második árokban, csak egy korábbi mezőgazdasági öntözőrendszer árkat és öntözőcsövét találtuk.

MAGYAR CSABA

28. Berettyóújfalú határa, M4 autópálya projekt, az MNM NÖK feltárásai

(Hajdú-Bihar megye) U, R, B, Sza, N?, A, Á, I

Az M4-es autópálya építési munkálatait megelőzően a debreceni Déri Múzeum munkatársai 2008-ban és 2012-ben terepbejárást végeztek Berettyóújfalutól É-ra a 47-es főúttól és a Konyári-Kálló csatornától Ny-ra, mely során őskori, késő bronzkori, kel-

ta és szarmata kori településnyomokat regisztráltak a kutatók. Az MNM NÖK munkatársai az alábbi lelőhelyeken végezték el a próbafeltárásokat.

Dábó 2-3. (KÖH 62294): A régészeti lelőhely Berettyóújfalutól É-ra, egy amorf alakú dombnak a Konyári-Kálló csatornától É-ra eső részén helyezkedik el. A 2014. augusztus 18. és szeptember 18. között elvégzett feltárás során csupán egy leletanyagot nem tartalmazó, ismeretlen korú kút került elő.

Dábó 4. (KÖH 75237): A lelőhely Berettyóújfalutól É-ra, a 47-es főúttól Ny-ra helyezkedik el, egy kissé szabálytalan H-alakú dombon. A 2014. augusztus 19. és október 6. között elvégzett feltárás során 1 árok, 2 sír, 1 körárkos sír és 3 gödör került elő, melyek a leletanyag alapján a szarmatákhoz köthetőek. A sírok közül kettő rablott, egy pedig üres volt.

Dábó 5. (KÖH 82219): A lelőhely Berettyóújfalutól É-a és a Konyár-Kálló csatornától Ny-ra, egy É–D irányú dombon helyezkedik el. A 2014. augusztus 15. és szeptember 18. között elvégzett feltárás során 3 gödört bontottunk ki, melyek a leletanyag alapján a késő rézkorhoz és a szarmatákhoz köthetőek. Az egyik késő rézkori gödör alján egy erősen hiányos kerámia-éteget, a másikban pedig egy zsugorított helyzetű embervázat dokumentáltunk.

Daru-dűlő (KÖH 61508): A lelőhely Berettyóújfalutól É-ra, a 47-es főút két oldalán, egy amorf alakú dombon helyezkedik el. A 2014. augusztus 14. és szeptember 11. között elvégzett feltárás során egy árok részlet került elő, mely a kerámiaanyag alapján feltehetően a népvándorláskorhoz köthető.

Kék-Kálló-csatornapart (KÖH 62298): A lelőhely Berettyóújfalutól É-ra közvetlenül a Konyári-Kálló csatorna K-i oldalán, egy megközelítőleg É–D irányú domb amorf alakú nyúlványán helyezkedik el. A 2014. augusztus 14. és szeptember 22. között elvégzett feltárás során egy nagy méretű, kissé szabálytalan téglalap alakú folt bizonyult régészeti jelenségnek, melynek ÉNy felőli részében zsugorított gyermekvázakat (egy teljes és egy hiányos) és egy erősen hiányos felnőtt vázat bontottunk ki. A vázak megközelítőleg 70–75 cm között jelentkeztek a humusz tetejétől. A vázak mellett feltételezhetően szarmata korú leletanyag került napvilágra.

Papp-zug (KÖH 62154): A lelőhely Berettyóújfalú és Szentpéterszeg között helyezkedik el, a Berettyó-folyótól É-ra, melyet kettévág a Berettyóújfalú és Szentpéterszeget összekötő út. A 2014. augusztus 4. és szeptember 10. között elvégzett próbafeltárás során összesen 47 régészeti objektumot (27 gödör, 2 épület, 5 kút, 13 árok) bontottunk ki és dokumentáltunk le. Az egyik árokból egy, a hátán fekvő, nyújtott testtartású emberi váz került elő, karjai vállban felhúzott helyzetben feküdtek. A váz bal oldali bordái között egy nagyon rossz állapotú, szarmata korú bronz fibulátú töredékét figyeltünk meg. A szondákban feltárt objektumok neolit (eszteri csoport, középső–késő neolit), késő rézkori (badeni kultúra), késő bronzkori, szarmata, késő avar kori és Árpád-kori időszakokhoz köthetőek.

Szentpéterszeg-Körtvélyes 2. (KÖH 41715): A lelőhely Berettyóújfalú és Szentpéterszeg között helyezkedik el, a Berettyó-folyótól É-ra. A 2014. július 30. és augusztus 15. között elvégzett próbafeltárás során összesen 27 régészeti objektumot (19 gödör, 1 kemence, 3 árok, 4 bizonytalan funkciójú) bontottunk ki és dokumentáltuk le. Két nagy méretű objektumban (9., 10.) több helyen, kis méretű foltokban összetört kagyló és csigamaradványokat figyeltünk meg. A 4. számú objektumban nagy mennyiségű nehezéket bontottunk ki, két sorban. Az 1. gödörben középre bedobált falmaradványok voltak, a 9. számú

objektumból pedig egy kettőtört idol került elő. A feltárás során napvilágra került objektumok a Körös kultúrához és a késő neolitikum időszakához köthetők.

Rokkantak földje/Teleczki-dűlő 2. (Teleczki tanya) (KÖH 62130): A Berettyóújfalú É–ÉK-i részén, egy amorf alakú kiemelkedés É-i oldalán elhelyezkedő lelőhelyen 2014. augusztus 11. és szeptember 11. között végeztük el a próbafeltárást. Összesen 6 gödröt tártunk fel, melyek a leletanyag alapján egy szarmata településrészlethez köthetők.

A feltárások során a geodéziai felmérést az MNM NÖK V. Régió, M4 Geodéziai Csoport végezte el. Munkatárs: Pásztor István

CSÉKI ANDREA

29. Békés, Jégvermi-kert, Lipcsei-tanya (MRT 10. k. 1/103. lh., KÖH 2780) (Békés megye) U, B, A, Á, Ú

A nemzetközi Bronze Age Körös Off-Tell Archaeology (BAKOTA) régészeti program keretében 2011 óta vizsgált,³ a Békéstől Ny-ra, a Holt-Fekete-Köröstől É-ra fekvő Kolduszugban található lelőhelyen 2013-ban és 2014-ben is folytatódta a kutatások a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ és a University of Toronto együttműködésében.

A két kutatási idény elsődleges célja a bronzkori temető kiterjedésének pontosítása, a korábbi terepbejárások eredményei alapján feltételezett elkülönülő sírcsoportok vizsgálata, a temetőn belüli társadalmi mintázatok és demográfiai jellegzetességek megfigyelése volt. Emellett a temető és a terepbejárási adatok alapján attól Ny-ra feltételezett, hasonló korú telepviszonyának pontosabb feltérképezése szintén a kutatás fontos elemét képezte.

A két feltárási szezon során, mintegy 4,6 ha nagyságú területen került sor intenzív terepbejárásra és szisztematikus felszíni gyűjtésre. A régészeti korú leletanyag felszíni szóródása alapján a lelőhely kiterjedése mind É-i, mind pedig DNy-i irányban megnőtt a korábban ismerettség képest. Az eredmények alapján a korábban már azonosított korszakok mellett avar kori megtelepedéssel is számolni lehet a lelőhely DNy-i részén.

A felszíni gyűjtések alapján, 0,7 ha nagyságú területen került sor magnetométeres, 0,2 ha-n talajellenállás és 1,1 ha nagyságú területen EM vizsgálatokra. Emellett a temető kiterjedésének meghatározása és a lelőhely bolygatottságának vizsgálata érdekében talajfúrásokat is alkalmaztunk.

2013-ban és 2014-ben összesen 14 kutatási szelvényt nyitottunk, melyek együttes területe 345 m² volt. A szelvények közül 12 a temető, 2 pedig a feltételezett település területén került megnyitásra.

A temető vizsgálata céljából a lelőhely K-i részén nyitott szelvényekben feltárt objektumok döntő többsége bronzkoriának bizonyult, melyek mellett egy Árpád-korra keltezhető, valamint néhány, recens leletanyagot tartalmazó árok is előkerült.

A két ásatási szezon eredményeként feltárt 55 bronzkori sír két eltérő temetési rítushoz volt köthető (hamvasztásos és csontvázas). A feltárt sírok közül 47 az urnasíros változathoz tartozott, emellett 2 szórt hamvasztásos és 4 korhasztásos temetkezés is azonosításra került. További 2 sír esetében a temet-

kezési rítus nem volt megállapítható a temetkezések bolygatottsága miatt. A sírokból előkerült edények stílusjegyei, valamint a 2014-ben elvégzett C14-es vizsgálatok eredményei alapján a temetkezések a középső, illetve késő bronzkor időszakára datálhatóak. A lelőhely Ny-i részén feltételezett bronzkori település területén nyitott szelvényekben régészeti objektumot nem azonosítottunk, a humuszban és a szubhumuszban bronzkori és neolitikum kerámiaanyagot találtunk.

A kutatások 2015 nyarán tervezett folytatása keretében további geofizikai felméréseket, valamint a korábbi eredmények alapján a feltárások kiterjesztését tervezzük.

Szakmai munkatársak: Julia I. Giblin (Quinnipiac University, USA), Paja László, Melis Eszter, Eke István, Molnár Zsolt, Kreiter Attila, Pető Ákos, Szabó Attila, Pánczél Péter (MNM-NÖK), Bácsmegei Gábor (MMM, Békéscsaba), Apostolos Sarris (Institute for Mediterranean Studies, Görögország), Roderick B. Salisbury (Ludwig Boltzmann Institute, Ausztria), John Marston (Boston University), valamint a Quinnipiac University, a University of Toronto, a University of Illinois at Chicago, University of Pittsburgh, a University of Edinburgh, az Ohio State University, a University of Cluj, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Szegedi Tudományegyetem hallgatói.

PARDITKA GYÖRGYI – PAUL R. DUFFY – GYUCHA ATTILA

30. Bér, Szár-hegy (KÖH 79059) (Nógrád megye) P

A lelőhely a Keleti-Cserhát területén, a Dobogó-tető-Bézmatepke csoport Ny-i peremén, Bér településtől K-i irányban mintegy 1 km távolságra 272,6 m tszf. magasságban, egy széles, kiterjedt dombháton terül el. Ny-i irányból a Papi-földek határ rész mély vízmosásai és közvetve a Béri-patak völgye határolja. É-i irányban egy laposabb nyereg választja el a Csirke-hegytől (367,7 m), D-ről ugyancsak egy nyereg húzódik a Szár-hegy és az Öreg-hegy (280,2 m) között. ÉK felé a terület enyhén lejt, nagyobb a lejtése DK felé a Hegy mögötti-dűlő és az Aranykút-pusztá felé. Buják, Sente Szeletien kultúrába sorolt lelőhelye ÉÉK-i irányban mintegy 4,5 km távolságra található. A lelőhelyet Péntek Attila és Markó András találta, 2014-ig több alkalommal végeztünk gyűjtést a területen.

A lelőhely mintegy 500 darabos, publikálatlan leletanyagában a helyi limnokvarcit nyersanyag az egyeduralgok. A helyidegen nyersanyagféléseket összesen két darab kvarcporfir lelet (egy bifaciális levélhegytöredék és egy szilánk), továbbá egy erratikus tűzköböl készült pengetőredék képviseli. A lelőhely esetében a nyersanyagforrás közelsége és a leletanyagban található nagy mennyiségű debitzs-anyag (többségében nyersanyag hulladék) ellenére sem beszélhetünk műhelyről. Eszközösszetételében részben Aurignacien jellegű eszközök, részben pedig egy, közelebből nem meghatározható levélhegyes iparra jellemző levélhegyek, bifaciális eszközök fordulnak elő.

Munkatársak: Péntek Attila, dr. Markó András, Bercsényi Kinga.

ZANDLER KRISZTIÁN

3 RKM 2011, 21–22.